

1. Obiekt 470/9

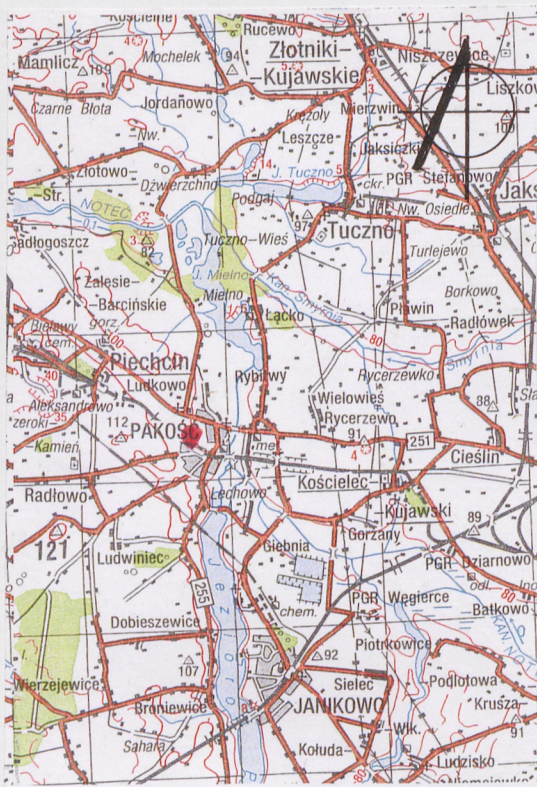
(9) KAPLICA - "WIECZERNIK"
w zespole Kalwarii Pakoskiej

2. Czas powstania
po 1661 r.

3. Miejscowość
P A K O Ś Ć

11. Zdjęcia, rzut, przekrój, sytuacja, orientacja

1. Elewacja frontowa.
ORIENTACJA

1.

1:200 000

1 cm = 2 km

km 4 3 2 1 0 4 8 12 km

Warstwie ciągle poprowadzono co 20 m

4. Adres
88-170 Pakość
ul. Grobla

nr hipoteczny...

5. Przynależność administracyjna
województwo kujawsko-pomorskie
powiat Inowrocław
gmina Pakość

6. Poprzednie nazwy miejscowości
niem. Pakosch

7. Przynależność administracyjna
przed 1 VI 1975 r. do 31.12.1998 r
województwo bydgoskie
powiat

8. Właściciel i jego adres
Klasztor Franciszkanów
ul. Inowrocławska 3
88-170 Pakość

9. Użytkownik i jego adres
J.W.

10. Rejestr zabytków

Nr A/330/1-26 data 26.06.1992

12. Autorzy, historia obiektu, określenie stylu

Kaplica "Wieczernik" wzniesiona została po 1661 r. z fundacji Marcina Umińskiego.

Ks. Kęsicki (Z przeszłości Pakości) pisze:

"Wielki rozmach budowlany zauważyć się w trzech ostatnich dziesiątkach lat wieku XVII. Ofiarność Marcina Umińskiego, podchorążego bydgoskiego, buduje "Wieczernik", "Św. Weronikę", a przedewszystkiem kościół kalwaryjski."

Kaplica "Wieczernik" zbudowana została na lewym brzegu Noteci.

Tereny tam położone, na których stać miała główna część kaplic kalwaryjskich, stanowiły podmokłe łąki, zalewane przez wody Noteci i roztopy. Przed 1661 r. wykonano tam niezbędne prace melioracyjne - osuszono błota, wykopano rowy i usypano groble.

Kaplica usytuowana została w południowej części zespołu Kalwarii odpowiadającej południowej dzielnicy Jerozolimy - Wzgórzu Sion (Mons Sion), w której mieścił się Wieczernik. Przy lokalizacji kaplicy opierano się na wskazówkach zawartych w dziele "Urbis Hierosolimae..." Adriana Christiana Cruys wydany w Kolonii w 1584 r.

Na Mapie Sytuacyjnej Klasztoru O. Reformatorów i Kalwarii w Pakości wykonanej w 1836 r. przez geometrę Breitherra znajdują się rysunki kaplicy z jej nazwą "Wieczernik Pański".

W latach 20 XX w. stwierdzono rysy w ścianach i sklepieniach kaplicy. Między 1925 a 1926 r. przeprowadzono kapitalny remont, w ramach przygotowań do 300-letniej rocznicy powstania Kalwarii Pakoskiej.

cd wkładka

13. Opis (sytuacja, materiał i konstrukcja, rzut, bryła, elewacje, wnętrze, wyposażenie, instalacje)

SYTUACJA. Kaplica WIECZERNIK (9) w zespole Kalwarii Pakoskiej, usytuowana jest na lewym brzegu Noteci, w południowej części dzisiejszego miasta, odpowiadającej południowej dzielnicy Jerozolimy - Wzgórzu Sion.

Kaplica wznosi się na płaskim terenie osuszonych łąk i bagien nadnoteckich, po południowej stronie polnej drogi (ulica Grobla), którą biegnie tu droga kalwaryjna.

Kaplica zwrócona jest frontową elewacją w stronę drogi.

Droga kalwaryjna dochodzi tu od kaplicy "Annasz" (7) poprzez usytuowaną nieco wgłębi kaplicę "Pożegnanie" (8) i prowadzi dalej do sąsiedniej kaplicy "Dom Kajfasza i Więzienie" (10).

MATERIAŁ, KONSTRUKCJA, TECHNIKA.

- fundamenty kamienne,
- ściany wymurowane z cegły ceramicznej, obustronnie otynkowane, na elewacjach obrzutka cementowa na warstwie dawnego tynku wapiennego,
- sklepienia masywne, w formie kolebki z lunetami, w przęsłach rozdzielonych gurtami,
- dach kryty dachówką ceramiczną karpiówką, podwójnie w koronkę, latarnia pobita blachą, z uzupełnieniami papą,
- stopień zewnętrzny obetonowany,
- posadzka cementowa,
- otwory okienne zamknięte odcinkowo,
- okna drewniane, pojedyncze, krosnowe, zamknięte odcinkowo 2-skrzydłowe, 4-poziomowe,
- drzwi deskowe, 2-skrzydłowe, od zewnątrz opierane płycinowo, z zawiasami pasowymi i zamkiem, nabijane ćwiekami.

R

ZUT.

Kaplica na planie prostokąta, trójprzęsłowa, od południowego zachodu trójboczne zamknięcie w formie apsydy.

BRYŁA.

Kaplica salowa, kryta dachem siodłowym, zamkniętym od południowego zachodu trójpołaciowo. Na kalenicy baniasta 8-boczna wieżyczka z latarnią.

cd wkładka

14. Kubatura 920 m ³	15. Powierzchnia użytkowa 50 m ²	16. Przeznaczenie pierwotne kaplica kalwaryjna	17. Użytkowane obecnie kaplica kalwaryjna
18. Prace budowlane i konserwatorskie, ich przebieg i dokumentacja lata 70-te - wykonanie obrzutki tynkiem cementowym		19. Stan zachowania (fundamenty, ściany zewnętrzne, ściany wewnętrzne, sklepienia, stropy, konstrukcje dachowe, pokrycia dachu, wyposażenie i instalacje) stan zachowania kaplicy - dobry, zachowana bryła, elewacje z detalem architektonicznym, układ i wystrój wnętrza, ściany lekko zawilgocone w dolnej partii, na elewacjach wykonano obrzutkę tynkiem cementowym na dawnym wapiennym, tynki te miejscowo odpadają, na tynkach występują porosty, zwłaszcza w dolnej partii, pobicie latarni w złym stanie, braki blachy uzupełnione prowizorycznie papą, na sklepieniu niewielkie zacieki,	
		20. Najpilniejsze postulaty konserwatorskie osuszenie dolnej partii ścian, remont kapitalny elewacji z odtworzeniem tynków wapiennych lub wprowadzeniem renowacyjnych, z zachowaniem detalu architektonicznego, wymiana pokrycia dachu wieżyczki z latarnią, remont pokrycia dachu kaplicy	

21. Akta archiwalne (rodzaj akt, numer i miejsce przechowywania)

Archiwum konwentu franciszkanów w Pakości:
 Monumenta seu documenta variorum transactionum ratione fundatio-
 nis Calvaristicae et conventus Pacostensis etc. per me P.J.Vic-
 torem Brzozowski, actuelem praesidentem huius conventus
 Pacostensis, Anno Domini 1740
 Scrutinium antiquitatis sive nova revisio veteris archivi
 conventus ad sanctam Bonaventuram Pacostensem PP. sancti Francisci
 reformatorem in II libros divisa. Anno quo Deus homo: in manibus
 fuis descripsit electos 1815 die 2.mensis February consummata.

Mapa sytuacyjna Klasztoru O.O. Reformatów i Kalwaryi w Pakości,
 sporządzona w roku 1836 przez geometrę Breitherra,
 przech. plebania, Pakość-Kalwaria ul.Barcińska 60

22. Bibliografia

Ks.Kiełczewski, Z przeszłości Pakości, Pakość 1928
 Kalwaria Pakoska, Przewodnik napisał Cz.Sikorski, Rozważania
 Kalwaryjskie ułożył O.Gabriel Kiliński OFM, Pakość 1992
 Katalog Zabytków Sztuki w Polsce, T.XI woj.bydgoskie, Z.8
 powiat inowrocławski, red.T.Chrzanowski, M.Kornecki, W-wa 1974
 Cz.Krassowski, Sprawozdanie z praktyki inwentaryzacyjnej studen-
 tów Wydziału Architektury Polskiej w 1964 r., Kwartalnik
 Architektury i Urbanistyki, t.11, z.1, 1966
 O.Zdybaliński, Droga szczęśliwa każdego człowieka prawowiernego
 (...), Bydgoszcz 1827
 Christian Adrian Cruys, "Urbis Hierosolimae queadmodum ea Christi
 tempore floruit et suburbanorum eius brevis descripto, Kolonia 1584
 K.Kheller, Geschichte der Kreuzgewandacht, Freiburg i.Br., 1908
 A.Miłobędzki, Architektura Polska XVII w., Warszawa 1980

23. Źródła ikonograficzne i fotografie (rodzaj, miejsce przechowywania, sygnatury)

Mapa sytuacyjna Klasztoru O.O. Reformatów i Kalwaryi w Pakości
 sporządzona w 1836 r. przez geometrę Breitherra
 (zawiera plan sytuacyjny Kalwarii i rysunki planów i elewacji
 frontowych poszczególnych kaplic)

24. Uwagi różne

karta została opracowana ze środków
 Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków
 w Toruniu

25. Opracował

tekst _____ mgr Anna Klugowska, maj-sierpień 2001
 (imię, nazwisko, data, podpis)

plany, rysunki _____ J.W. _____
 (imię, nazwisko, data, podpis)

zdjęcia fotograf. _____ J.W. _____
 (imię, nazwisko, data, podpis)

miejsce przechowywania negatywów _____

Karta po wypełnieniu podlega ochronie na podstawie przepisów prawa autorskiego

26. Adnotacje o inspekcjach, informacje o zmianach (daty, imiona i nazwiska wypełniających)

27. Załączniki

wkładki sztuk: 5

1.Miejscowość PAKOŚĆ gmina Pakość powiat Inowrocław województwo kuj.-pomorskie	2.Obiekt (nazwa jak w karcie) KAPLICA „WIECZERNIK” (9) w zespole Kalwarii Pakoskiej	3.Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego) opis c.d.
--	--	--

p.12 HISTORIA c.d.

Kaplica posiada barokowy ołtarz z pocz. XVIII w. z rzeźbami dwóch aniołków i być może współczesne mu obrazy: w nastawie - Ostatnia Wieczerza, w zwieńczeniu - Adoracja Najśw. Sakramentu - ilustrujące tematykę religijną tej stacji kalwaryjskiej.

Kaplica w stylu barokowym, należy do grupy kaplic wzniesionych po 1661 r., które wg Miłobędzkiego „wykazują wyjątkowe na tych terenach związki z budownictwem Niżu Polskiego, przy czym związki te wydają się bliższe z twórczością muratorów województw centralnych niż muratorów poznańskich.”

p.13 cd. RZUT. Kaplica trójprzęsłowa, z trójbocznym zamknięciem od północy i wejściem w fasadzie szczytowej południowej.

BRYŁA. Kaplica salowa, kryta dachem siodłowym, zamkniętym od północy trójpołaciowo, z baniastą 8-boczną wieżyczką.

ELEWACJE Elewacje z wyprawą tynkarską, tynk cementowy na warstwie dawniejszego wapiennego. Ściany dzielone parami uproszczonych, zdwojonych wysmukłych pilastrów, zwieńczone uproszczonym belkowaniem i wydatnym profilowanym gzymsem.

Elewacja frontowa symetryczna, 1-osiowa.

Wejście w prostokątnym otworze, ponad nim okno w rozglifionym zamkniętym odcinkowo otworze. Szczyt dzielony czterema zdublowanymi pilasterkami, ujęty wolutowymi spływami, w polu szczytu niewielkie prostokątne okienko i powyżej dwa okulusy.

W zwieńczeniu szczytu przerwany przyczółek o lekko wklęsłych gzymsach, ze sterczynką pośrodku.

Wkładkę założył: mgr Anna Klugowska, sierpień 2001 r.
(imię, nazwisko, data)

Miejsce przechowywania negatywów:

ELEWACJE. c.d. Elewacje boczne.

Elewacje 3-przęsłowe, na każdej elewacji w dwóch przęsłach od północy lekko rozglifiony otwór okienny, zamknięty odcinkowym łukiem.

Elewacja tylna ślepa, ujęta narożnymi pilastrami.

WNĘTRZE.

Wnętrze 3-przęsłowe, ściany z podziałem zdwojonymi pilastrami w typie jońskich, zwieńczone uproszczonym belkowaniem i wydatnym profilowanym gzymsem.

Sklepienie kolebkowe z lunetami w 3 przęsłach rozdzielonych gurtami.

W przęśle ołtarzowym w sklepieniu okrągły otwór wentylacyjny.

Okna zamknięte odcinkowo, umieszczone ponad gzymsem w tarczach lunet.

Drzwi w rozglifionym otworze zamkniętym odcinkowym łukiem.

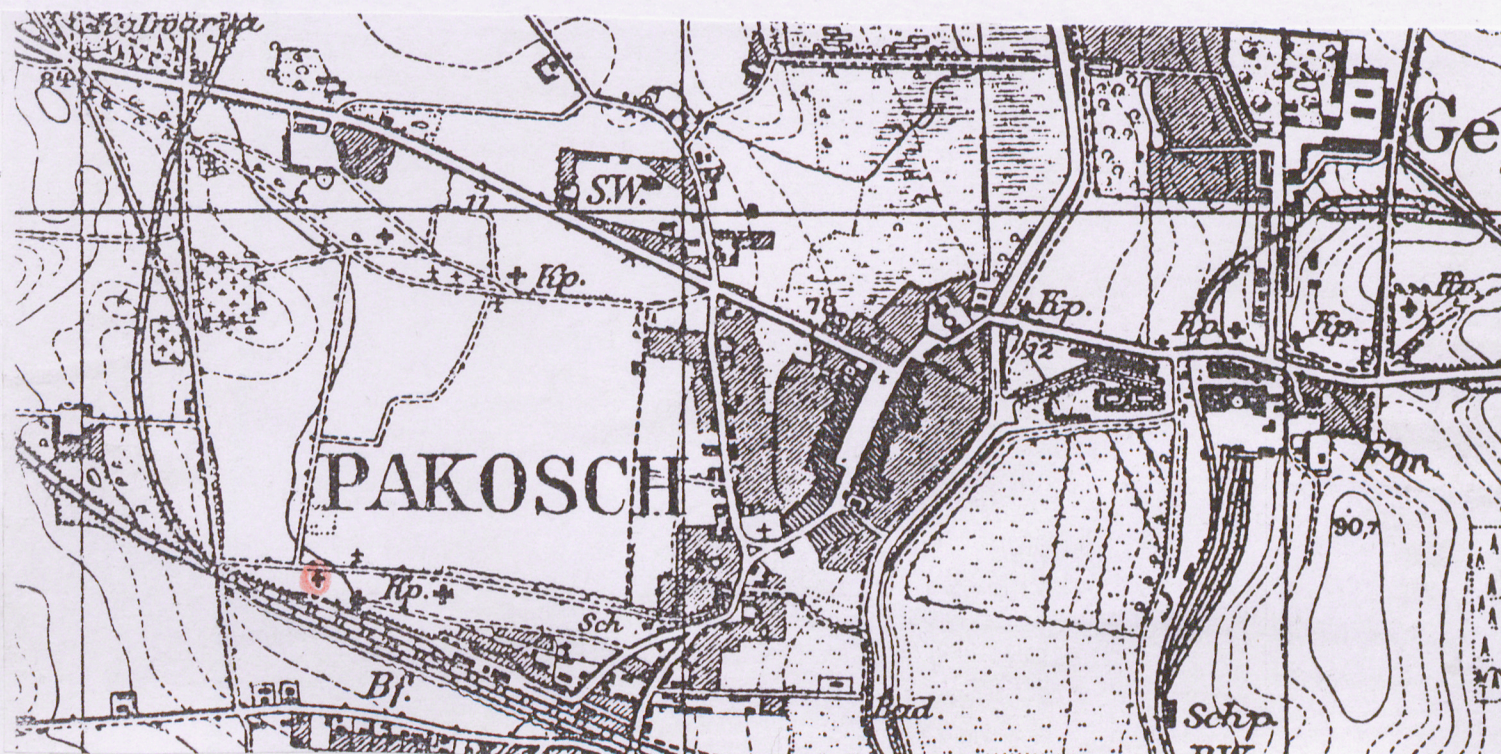
WYPOSAŻENIE.

Ołtarz barokowy z pocz. XVIII w. z silnie przemalowanymi obrazami: w polu środkowym - Ostatnia Wieczerza, a w zwieńczeniu Adoracja Najświętszego Sakramentu.

INSTALACJE.

Elektryczna.

Powiększony fragment mapy 1: 25000
Pakosch 3174
pomiar 1889r. wydanie i aktualizacja
1944r.

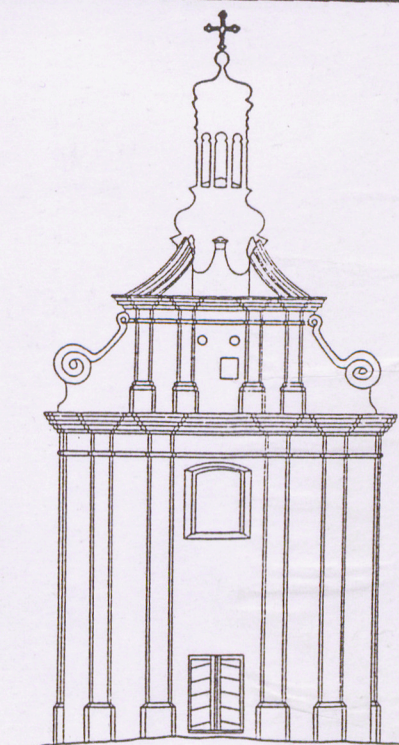
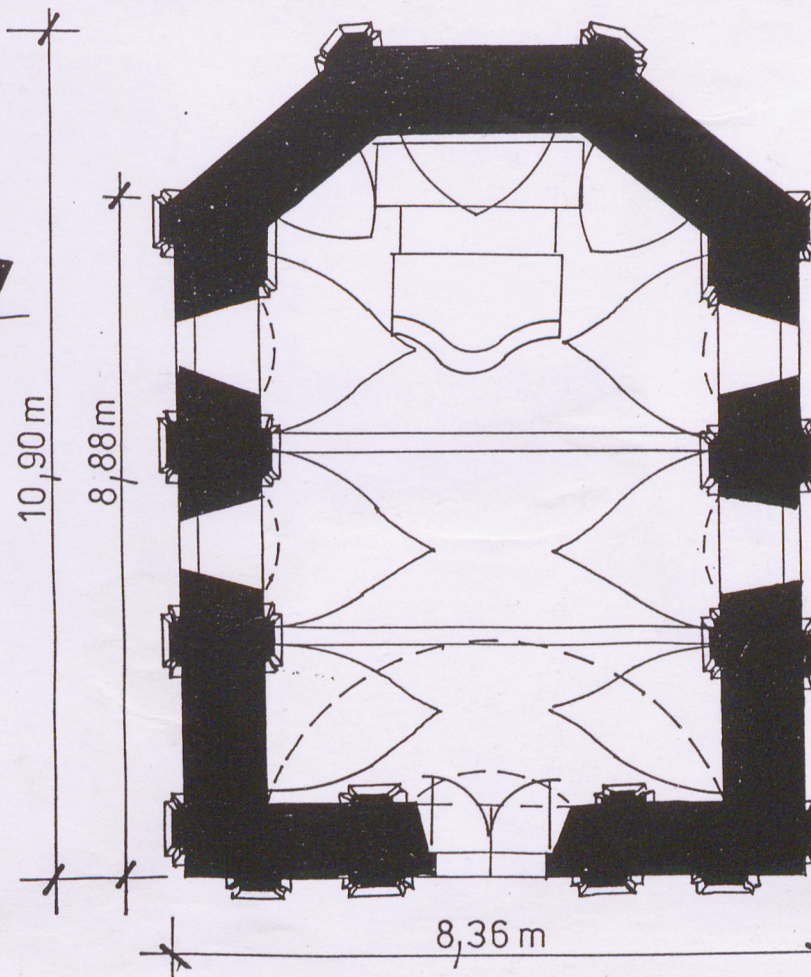
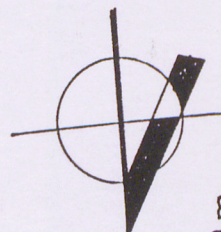
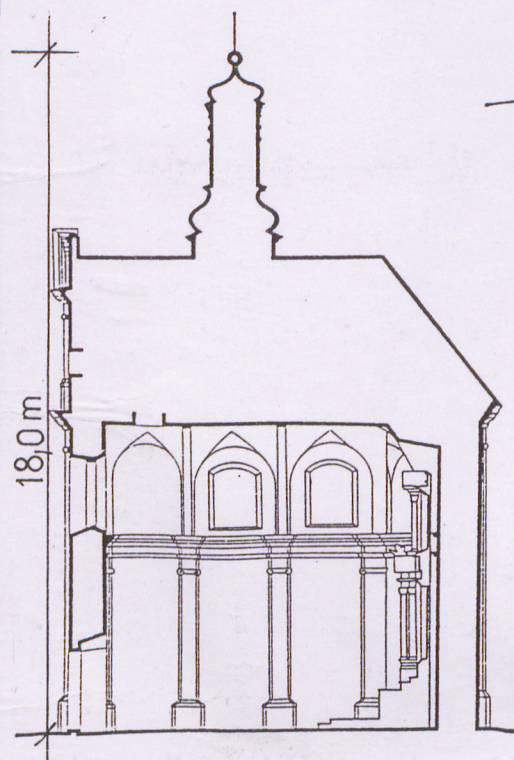
1. Miejscowość P A K O Ś Ć
pow. Inowrocław
woj. kujawsko-pom.

2. Obiekt (nazwa jak w karcie)
KAPLICA WIECZERNIK (9)
w zespole Kalwarii Pakoskiej

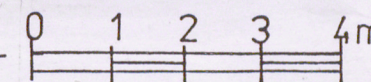
3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)
rzut przyziemia, plan zespołu

Pakość, gmina Pakość, pow. Inowrocław

KALWARIA
Kaplica 9.
WIECZERNIK
(wieczernik pański)

skala 1:100

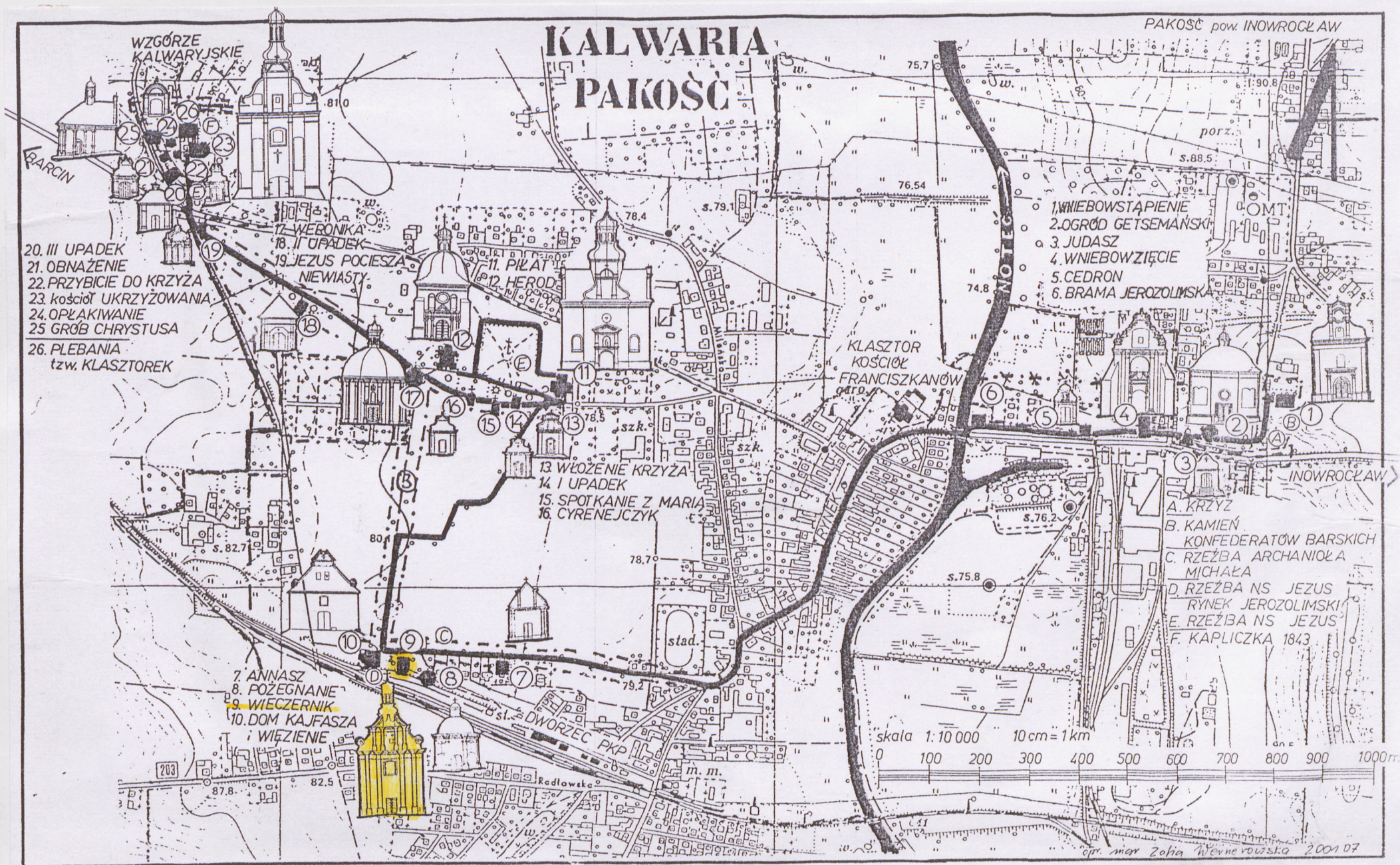
Wkład

mgr Z. Wernerowska pomiar Czerwiec 2001r.
Przekrój i elewacja opr. inwentaryzacja studentów Politechniki Warszawskiej 1964r.

1978 r.

Miejsce przechowywania negatywów: .....

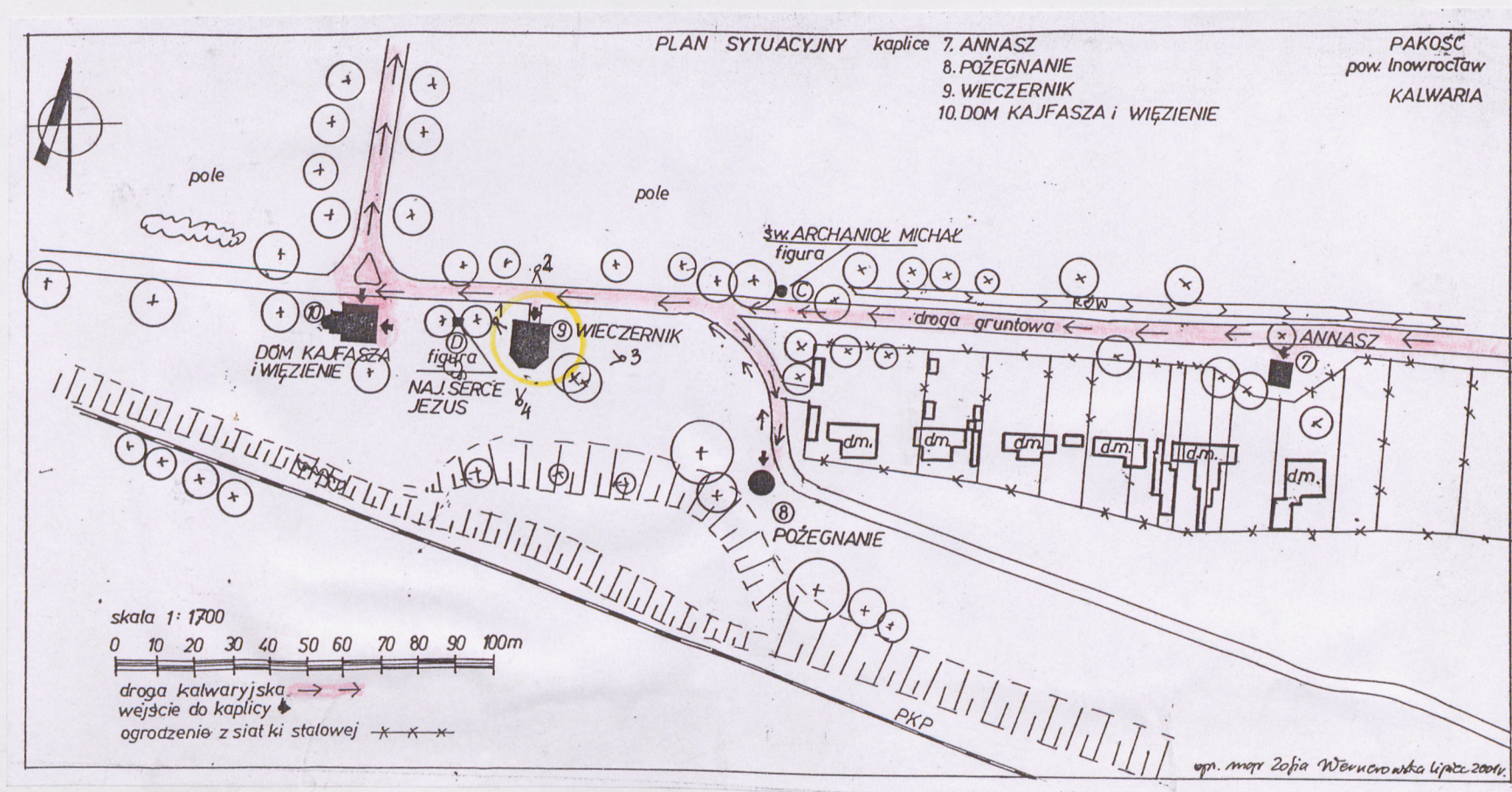
WKŁADKA DO KARTY EWIDENCYJNEJ ZABYTKÓW ARCHITEKTURY I BUDOWNICTWA

ZAŁĄCZNIK NR 3

1. Miejscowość **PAKOŚĆ**
pow. Inowrocław
woj. kujawsko-pom.

2. Obiekt (nazwa jak w karcie)
KAPLICA WIECZERNIK (9)
w zespole Kalwarii Pakoskiej

3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)
sytuacja, plan archiwalny

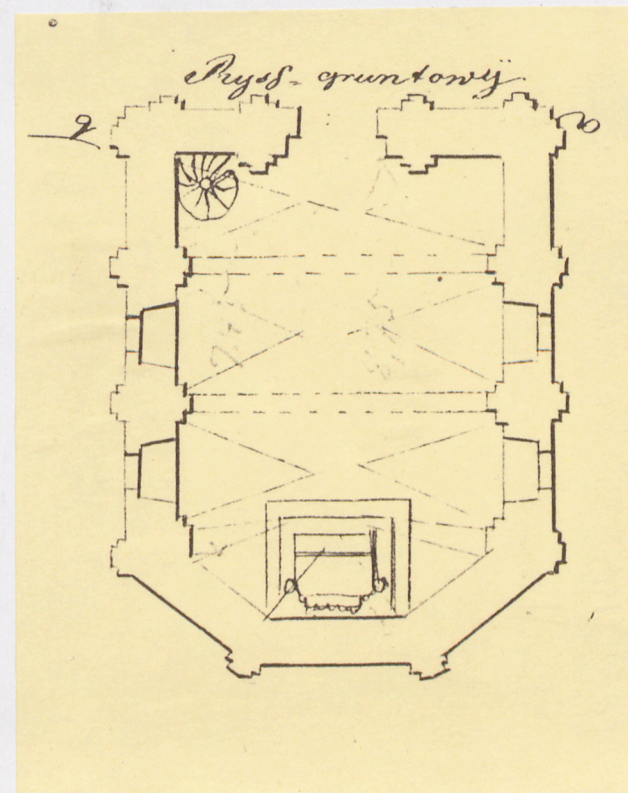
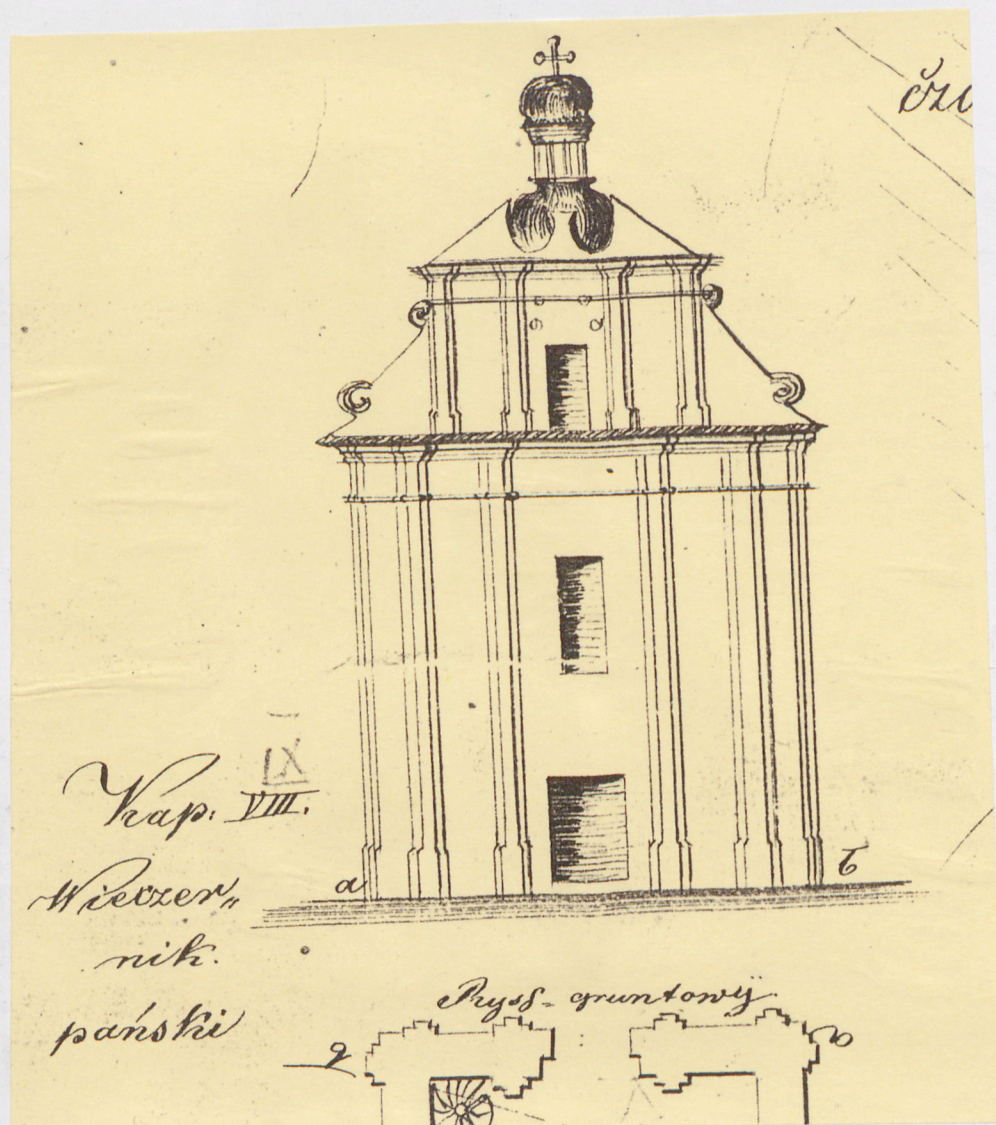
Wkładkę założył: mgr Maria Klugowska, lipiec 2001r.
(imię, nazwisko, data)

Wzór ODZ 1978 r.

Miejsce przechowywania negatywów: .....

powiększony fragment mapy z 1836r. opracowanej przez geometrę Breitherra.

1. Miejscowość **PAKOŚĆ**
gmina Pakość
pow. Inowrocław

2. Obiekt (nazwa jak w karcie)
**KAPLICA
WIECZERNIK (9)**

3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)
zdjęcia

2. Elewacja frontowa północna.

3. Elewacja boczna wschodnia.

4. Elewacja południowa.

Wkładkę założył: mgr Z. Wernerowska czerwiec 2001r.
(imię, nazwisko, data)

Miejsce przechowywania negatywów: _____

5. Fragment szczytu północnego.

6. Okno, elewacja boczna.

1. Miejscowość PAKOŚĆ gmina Pakość pow. Inowrocław	2. Obiekt (nazwa jak w karcie) KAPLICA WIECZERNIK (9)	3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego) zdjęcia
--	---	---

- 7. Ołtarz.
- 8. Ściana południowa.
- 9. Ściana boczna zachodnia.

Wkładkę założył: mgr Z. Wernerowska czerwiec 2001r.
(imię, nazwisko, data)

Miejsce przechowywania negatywów: .....

10. Sygnaturka.

11. Drzwi, elewacja frontowa.